

СТУДЕНТСЬКІ СТУДІЇ

УДК: 336.1:352

DOI: 10.26565/2311-2379-2020-99-10

Р.В. Ігнатенко

аспірантка

Одеський національний економічний університет
вул. Преображенська, 8, м. Одеса, 65082, УкраїнаE-mail: lanavradi6@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8492-2587>**ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ
В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
(НА ПРИКЛАДІ ОБЛАСНОГО БЮДЖЕТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Місцеві бюджети є основою соціально-економічного розвитку територій та підвищення матеріального добробуту жителів цих територій. Зміцнення фінансової забезпеченості місцевих бюджетів розглядається як дієвий інструмент впливу на розвиток регіонів. Метою статті є аналіз формування дохідної частини бюджету Одеської області в умовах фінансової децентралізації та розробка практичних рекомендацій щодо перетворення регіонального бюджету в робочий інструмент соціально-економічного розвитку регіону. Для досягнення поставленої мети автором вирішувалися завдання щодо розгляду частки доходів регіонального бюджету Одеської області, дослідження їхнього сучасного стану та виявлення проблемних питань у фінансовому забезпеченні системи регіонального самоврядування. У статті розглянуто правову базу функціонування органів місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Досліджено аспекти формування регіональних фінансових ресурсів на прикладі Одеської області. Розглянуто повноваження органів місцевого самоврядування обласного рівня. Доведено, що регіональне самоврядування є ефективним вектором розвитку економіки України в цілому. Досліджено динаміку обсягу доходів регіонального бюджету Одеської області та їх складових за 2015 – 2019 роки в умовах фінансової децентралізації. Проведено аналіз податкових надходжень Одеської області за найбільшими податками: податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств. Проаналізовано структуру неподаткових надходжень обласного бюджету та питому вагу міжбюджетних трансфертів. Виявлено, що протягом п'яти років Одеський регіон характеризується збереженням значної питомої ваги міжбюджетних трансфертів та невеликою часткою власних фінансових ресурсів. Розглянуто зарубіжний досвід формування фінансових ресурсів регіональних бюджетів. Наведено джерела формування фінансових ресурсів регіональних бюджетів таких країн світу, як США, Німеччини, Італії, Польщі, Франції та Швейцарії. Визначено проблеми та визначені напрями забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в контексті ефективного управління фінансовими ресурсами на прикладі досвіду економічно розвинених країн світу.

Ключові слова: місцеві фінанси, фінансова децентралізація, регіональне самоврядування, бюджет Одеського регіону.

JEL Classification: D33, H70, H79, R19, R58.

Постановка проблеми. Від часів підписання Україною Європейської хартії про місцеве самоврядування, постає необхідність у реалізації впроваджених у цьому документі принципів, одним з яких є наявність достатніх фінансових ресурсів для продуктивного виконання завдань, покладених на місцеві органи влади. Діюча система формування місцевих бюджетів характеризується низьким рівнем фінансової автономії, зменшенням частки власних доходів та збільшенням трансфертних платежів, а також відсутністю дієвих стимулів соціально-економічного розвитку, не сприяє впровадженню ефективної державної регіональної політики, як одного з головних чинників забезпечення ринкових перетворень та подальшого розвитку економіки України. Децентралізаційні процеси, що відбуваються у країнах світу, в сучасних умовах є домінуючими та передбачають посилення фінансової автономії окремих регіонів. Однак, на протипагу розвинутих країнам, Україна залишається державою, у якій зберігаються екстенсивні методи розвитку економіки. Зазначена проблематика для України має особливе

значення, оскільки несистемність державної політики у цій сфері стали однією з причин надмірної централізації влади, посилення територіальної диференціації та погіршення рівня економічного розвитку в регіонах, дисбалансу загальнодержавних інтересів з інтересами регіонів. У зв'язку з цим виникає необхідність у поглибленому дослідженні проблематики формування фінансової бази регіонального самоврядування, на прикладі досвіду таких економічно-розвинутих країн, як США, Німеччина, Польща тощо.

Аналіз останніх досліджень. Проблематикою формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів займалися вітчизняні вчені-економісти, зокрема І. С. Волохова (Міжбюджетні відносини в Україні, 2010; Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні, 2014), О. Ю. Дубовик (Податкова система, 2019), Ю. О. Раделицький (Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні, 2019), В. Л. Андрущенко (Податкові системи зарубіжних держав, 2012), М. І. Карлін (Податкові системи країн Америки, 2015), В. Малиновський (Регіональний рівень організації влади країн Європи: сучасний стан і тенденції розвитку, 2013), Т. Ларссон, К. Нодмен, Ф. Петітвілль (Проміжний рівень управління в європейських державах: складність проти демократії, 2003) та ряд інших. Проте, слід зазначити, що окремі аспекти формування місцевих бюджетів залишаються й досі не вирішеними, а регіони залишаються все ще залежними від трансферної підтримки із державного бюджету та не мають можливості виконувати покладені на них обов'язки.

Метою є аналіз формування дохідної частини бюджету Одеської області в умовах фінансової децентралізації. Для досягнення поставленої мети автором вирішувалися завдання щодо розгляду частки доходів регіонального бюджету Одеської області, дослідження їхнього сучасного стану та виявлення проблемних питань у фінансовому забезпеченні системи регіонального самоврядування; а також надання практичних рекомендацій щодо перетворення регіонального бюджету в робочий інструмент соціально-економічного розвитку регіону.

Основні результати дослідження. Відповідно до положень статті 5 Бюджетного кодексу України (Бюджетний кодекс України, 2020) під місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування. Місцеві бюджети є фінансовою базою органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку.

Під місцевим самоврядуванням відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування (Європейська Хартія місцевого самоврядування, 1997), основного міжнародного документа з питань місцевого самоврядування, до якого приєдналась і Україна, розуміється право й реальна здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ та керувати нею в рамках закону під свою відповідальність та в інтересах місцевого населення. Тому, з метою як найбільшого врахування значної кількості завдань державного управління ускладнюються бюджетні взаємовідносини між рівнями влади щодо як розподілу видаткових повноважень, так і вертикального та горизонтального вирівнювання їх фінансових можливостей.

Згідно Європейської Хартії також визначено, що органи місцевого самоврядування повинні бути наділені здатністю вирішувати питання навіть місцевого значення, що не відображено в законодавстві України, через брак власних та закріплених доходів місцевих бюджетів.

За своєю структурою повноваження місцевого самоврядування включають (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», 2020):

- власні (самоврядні) повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням громадських послуг населенню;
- делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

На кожному рівні адміністративно-територіального устрою функціонують відповідні органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади (Розпорядження Кабінету Міністрів України, 2014):

- на базовому рівні - сільська, селищна, міська ради та їх виконавчі органи, представництва (представники) окремих органів виконавчої влади;

- на районному рівні - районні ради та їх виконавчі органи, райдержадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади;
- на регіональному рівні - Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні ради та їх виконавчі органи, облдержадміністрації, Київська та Севастопольська міські ради та їх виконавчі органи, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, територіальні органи центральних органів виконавчої влади.

Сучасна бюджетна система України характеризується самостійністю усіх бюджетів. Місцевий (регіональний) бюджет не може бути включений до місцевих бюджетів іншого рівня (субрегіонального або базового).

Враховуючи прагнення України до інтеграції в ЄС на всіх рівнях, у тому числі й шляхом гармонізації власного законодавства до норм, що діють у рамках цього утворення, важливим аспектом реформування системи місцевого самоврядування в Україні є її відповідність тим вимогам, які пред'являються до неї в провідних європейських країнах, а саме до фінансової незалежності та самостійності органів місцевого самоврядування. У контексті європейського вектора розвитку України, коли саме регіони стають головними акторами державного та міждержавного спілкування, існування регіонального самоврядування стає дієвим запобіжним механізмом від тенденцій федералізму, адже дає можливість гармонійного поєднання унітаризму з регіональними ініціативами, коли центр є чутливим до всіх складових держави, а регіонам надані дієві механізми впливу на прийняття державних рішень (формування центральних органів державної влади, право законодавчої ініціативи, право висловлювати свою точку зору при підготовці планів розвитку територій, право вимагати референдум стосовно конституційних законів тощо).

До сьогодні в Україні не існує чіткого розподілу функцій між рівнями влади та реальною здатністю органів місцевого самоврядування виконувати власні та делеговані повноваження, зрозумілою є також відсутність відповідальності, як органів місцевого самоврядування, так і державної влади.

Основні повноваження місцевої влади закріплені Конституцією, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Бюджетним кодексом України. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні та обласні ради не мають власних виконавчих органів і в Законі окреслені повноваження, які вони делегують місцевим державним адміністраціям. А повноваження ж виконавчих органів сільських, селищних та міських рад у розрізі сфер діяльності розподілені на власні та делеговані.

Діючи в Україні розподіл сфер компетенцій між рівнями влади показує, що держава об'єднала основні повноваження та концентрацію бюджетних ресурсів в «центрі», а принцип субсидіарності має хіба що декларативний характер (Волохова, 2010).

Україна відрізняється від інших країн значною централізацією управлінських рішень, коли вищий рівень влади намагається утримати якомога більше повноважень на власному рівні. При цьому про будь-яке узгодження рішень вищих органів влади стосовно органів місцевого самоврядування мова, як правило, не ведеться. Це свідчить про невиконання останнього пункту статті 4 Хартії.

Згідно «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» основними повноваженнями органів місцевого самоврядування обласного рівня є забезпечення:

- регіонального розвитку;
- охорони навколишнього природного середовища;
- розвитку обласної інфраструктури, насамперед обласних автомобільних доріг, мережі міжрайонних та міжобласних маршрутів транспорту загального користування;
- професійно-технічної освіти;
- надання високоспеціалізованої медичної допомоги;
- розвитку культури, спорту, туризму.

Однак, передача повноважень з надання певного суспільного блага передбачає передачу видаткових повноважень, які повинні бути повними та винятковими. Відповідальність за надання суспільних благ не повинна розділятися між двома або більшою кількістю рівнів влади. Інакше, і це неодноразово практично доведено, виникають конфліктні ситуації між рівнями влади, випадки ухилення від відповідальності тощо (Волохова, 2014).

Важливою складовою потенціалу економічного розвитку кожного регіону є забезпеченість достатніми фінансовими ресурсами. Під регіональними фінансовими ресурсами розуміють сукупність доходів, створених господарським комплексом регіону, і заощадження громадян, а також кошти, що надійшли в результаті їх територіального перерозподілу. Регіональні фінансові ресурси включають: муніципальні фінансові ресурси; кошти підприємств та організацій; заощадження домогосподарств; кошти державного бюджету, що спрямовуються на фінансування.

Якщо порівняти динаміку структури доходів обласного бюджету Одеської області (Рис. 1), то можна дійти висновку, що міжбюджетні трансферти складають основу доходів, заміщаючи собою податкові надходження.

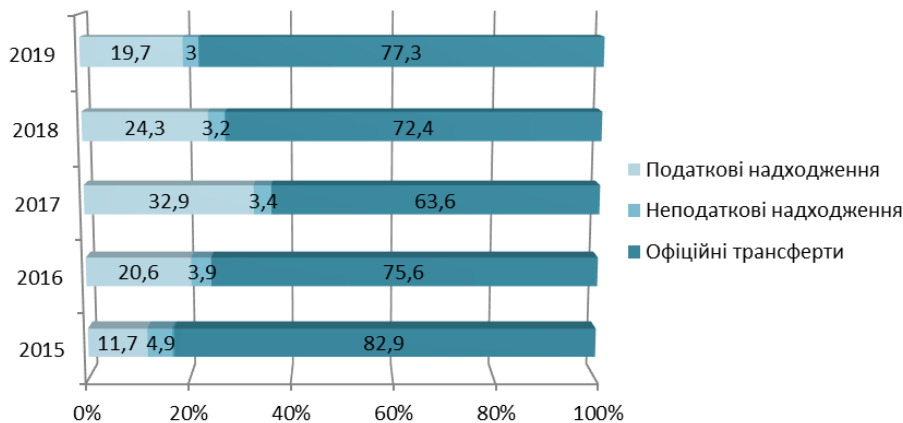

Рис.1. Динаміка структури доходів обласного бюджету Одеської області за 2015 – 2019 рр., %

Джерело: авторська розробка

Серед доходів обласного бюджету Одеської області протягом 2015 – 2019 рр. найбільшу питому вагу займають трансферти, які на кінець 2019 року склали 8 680, 8 млн. грн. або 77,3 % від всієї структури доходів обласного бюджету Одеської області. У порівнянні з попередніми роками частка трансфертів у структурі доходів зменшилась майже на 6 %, що вказує на незначне, але поступове зростання фінансової незалежності та фінансової самостійності регіону.

Однак поряд із трансфертами основу формування фінансових ресурсів регіону становлять податкові надходження. Протягом аналізованого періоду податкові надходження мали тенденцію до збільшення, а саме в 2019 році у порівнянні з 2018 роком зросли на 419, 11 млн. грн. або на 2,47 %.

Власні фінансові ресурси органів місцевого самоврядування мають формуватися переважно за рахунок податкових надходжень через механізм місцевого оподаткування. Податкові надходження надають можливості місцевій владі наповнювати регіональні бюджети, стимулювати підприємницьку активність жителів та юридичних осіб своєї адміністративно-територіальної одиниці, сприяти розвитку місцевого господарства, ефективному використанню природних ресурсів місцевого значення тощо (Волохова, Дубовик, 2019).

Проте разом із збільшенням частки податкових надходжень до регіонального бюджету, все ж таки їх динаміка залишається нестабільною. Незважаючи на постійне вдосконалення системи оподаткування, відбувається ухилення від сплати податків, упущення в адмініструванні, податкова заборгованість.

Структура податкових надходжень обласного бюджету Одеського регіону у 2019 році наведена на рис.2.

Рис.2. Структура податкових надходжень обласного бюджету Одеського регіону за 2019 рік, млн. грн.

Джерело: авторська розробка

У доходах місцевих бюджетів Одеської області податок на доходи фізичних осіб є одним із бюджетоутворюючих платежів та має найбільшу питому вагу – 1 918,14 млн. грн. або 86,65 % від загальної суми доходів за 2019 рік. У порівнянні з 2018 роком надходження ПДФО збільшилися на 281,48 млн. грн. або на 17,2 %. Причому його частка неухильно збільшується, починаючи з 2015 р., коли й було запроваджено рішення про перерозподіл надходжень з цього джерела між державним та місцевим бюджетами (рис.3).

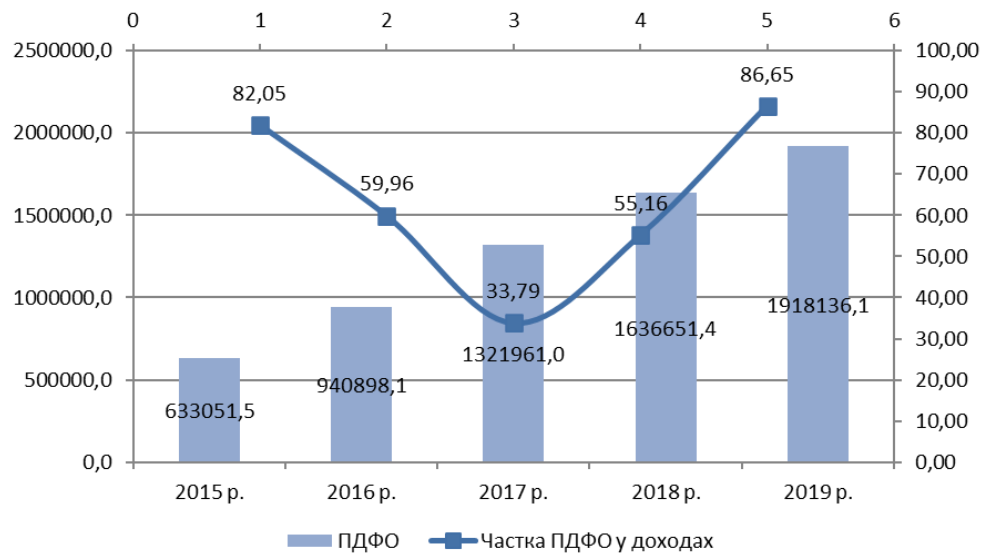

Рис.3. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб в Одеській області протягом 2015–2019 рр., тис. грн.

Джерело: авторська розробка

Найбільш суттєво на надходження ПДФО в обласному бюджеті вплинули відрахування від міст: Одеса (1 084,0 млн. грн. – 56,5 %), Чорноморськ (87,2 млн.грн. – 4,5 %), Южне (60,0 млн.грн. – 3,1 %), Ізмаїл (54,5 млн. грн.. – 2,8 %), Біляївського (47,8 млн. грн. – 2,5 %), Лиманського (86,0 млн. грн. – 4,5 %) та Овідіопольського (26,7 млн. грн.. – 1,4 %) районів (Департамент фінансів Одеської обласної державної адміністрації, 2019).

Збільшення обсягів надходжень від ПДФО зумовлено легалізацією виплати заробітної плати. Позитивними тенденціями зростання доходів низькооплачуваних верств населення через підвищення мінімальних соціальних гарантій та зростанням заробітної плати загалом.

ПДФО виконує функцію макроекономічного стабілізатора та регулювання економічної ситуації на локальному рівні, впливаючи безпосередньо на реальні доходи населення та діяльність суб'єктів господарювання та будучи повністю залежним від впливу цих факторів (Раделицький, 2019).

Проте, на обсяги надходжень впливає рівень тіньової економіки, зокрема заробітна плата «у конвертах» без відрахувань до бюджету, рівень безробіття, прихована зайнятість населення. Важливим є, що не усі платники сплачують податок за місцем реєстрації або розташуванням відділення, тому регіональні бюджети не доотримують значні обсяги ПДФО.

Структуру неподаткових надходжень обласного бюджету Одеської області представлено на рис. 4.

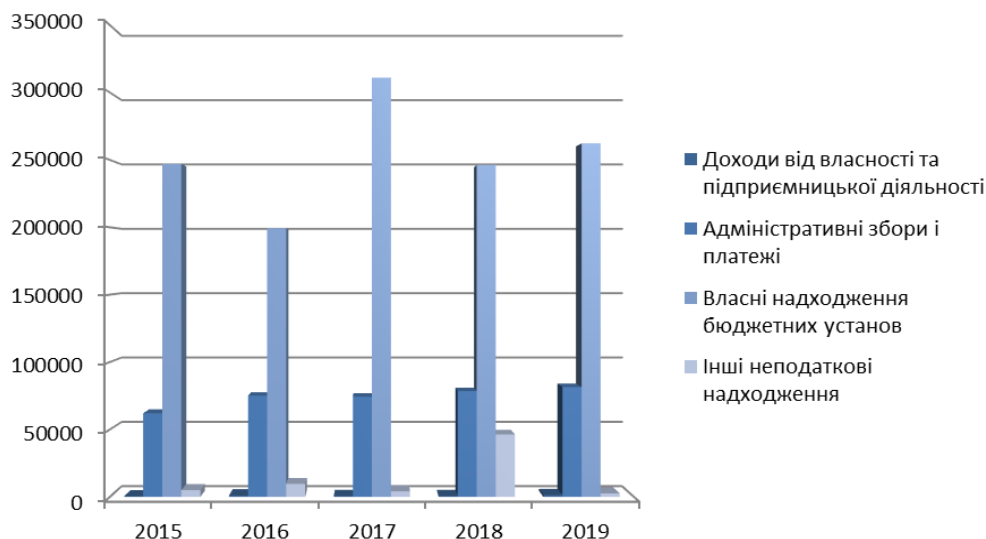

Рис.4. Динаміка структури неподаткових надходжень обласного бюджету Одеського регіону, тис. грн.

Джерело: авторська розробка

Важливою складовою доходів обласного бюджету Одеської області є доходи від операцій з капіталом. Це надходження до регіонального бюджету, що формуються за рахунок продажу майна, що перебуває у комунальній власності. Відповідно ці надходження слід розглядати як альтернативне джерело формування доходів місцевих бюджетів. Протягом аналізованого періоду доходи від операцій з капіталом у середньому не перевищують 1,0 %. Це є наслідком зниження ефективності використання комунальної власності та значною обмеженістю вільних об'єктів у регіоні, які можуть бути реалізовані. У порівнянні із зарубіжними цей показник є занизьким, адже у Великій Британії, Угорщині та Словаччині він складає понад 10,0 %.

Питома вага міжбюджетних трансфертів по Одеській області є дещо вищою аналогічного показника по Україні (табл.1). Хоча Одеська область має досить високий рівень економічного розвитку у порівнянні з іншими регіонами України, дана тенденція свідчить про залежність від фінансової допомоги від центральних органів влади, яка здійснюється у вигляді міжбюджетних трансфертів.

Із проведеного дослідження можна зробити висновок, що Одеський регіон характеризується дуже низьким рівнем частки власних доходів (податкові надходження – 19,7 %, неподаткові – лише 3 %) та збільшенням частки міжбюджетних трансфертів (77,3 %).

Таблиця 1

Частка міжбюджетних трансфертів всіх видів у доходах місцевих бюджетів, %

Роки	2015	2016	2017	2018	2019
Одеська область	82,9	75,6	63,6	72,4	77,3
Україна	63,03	57,04	57,56	54,91	47,03

Джерело: авторська розробка

Міжбюджетні відносини в Україні характеризуються:

- нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів;
- достатньо високим рівнем централізації бюджетних ресурсів;
- низьким рівнем власної дохідної бази місцевих бюджетів;
- значною часткою трансфертів у доходах місцевих бюджетів.

Державна політика регіонального розвитку повинна генеруватися на державному рівні та реалізовуватися і підтримуватися на регіональному рівні, тобто має забезпечуватися збалансованість взаємовідносин між центром та регіонами. Переважання інтересів і засобів впливу однієї із сторін може призвести до надмірного централізму або до неконтрольованої і суспільно неефективної фінансової децентралізації. Основною умовою для досягнення позитивних результатів фінансової децентралізації може стати розроблення та впровадження стратегії соціально-економічного розвитку, в якій чітко обумовлені загальнодержавні пріоритети розвитку та інтереси, можливості і ресурси регіонів. Такі цілі та інтереси повинні бути взаємоприйнятними, справедливими та оптимально поєднуваними. Проте, крім власних доходів, регіон може користуватися інвестиційними і кредитними ресурсами, які є потенціалом для самофінансування і забезпечать вливання фінансових ресурсів у бюджет регіону. Це можливо досягти через створення сприятливого інвестиційного клімату та визначення рівня потреб регіону. Цьому процесу сприятиме:

- залучення коштів банківської системи та заощаджень населення;
- стимулювання інвестиційної діяльності за рахунок власних коштів підприємств;
- податкове стимулювання процесу реінвестування в економіку регіону.

Дослідження формування фінансової бази регіонального самоврядування економічно розвинутих країн є важливим етапом створення ефективної системи регіональних бюджетів в Україні в умовах фінансової децентралізації, основу яких складають саме податкові надходження. З приводу цього пропонуємо розглянути основні регіональні податки у країнах світу (табл.2).

Основою фінансової бази регіональних бюджетів країн світу є власні доходи, зокрема податкові надходження, в той же час коли для регіонів України характерним є невелика частка власних доходів, що свідчить про низький рівень автономії областей і залежність від міжбюджетних трансфертів.

У цьому контексті заслуговує на увагу такий висновок шведського дослідника Т. Ларссона: «Неможливо сказати, яка саме організація проміжного рівня вважається найкращою. Всі організаційні типи мають як позитивні, так і негативні риси... варто пам'ятати – те, що вважається розв'язанням проблеми в одній країні, не обов'язково матиме той же самий ефект в іншій країні» (Малиновський, 2013).

Однак у всіх цих країнах регіональний рівень є територіальною основою для організації регіонального самоврядування та побудови системи регіональних органів державної влади. Місією регіонального самоврядування є сприяння економічному та соціально-культурному розвитку регіону, включаючи поліпшення інвестиційного клімату та привабливості. На відміну від місцевого самоврядування, що є безпосереднім виразником спільних інтересів громад, регіональне самоврядування виходить з інтересів держави щодо розвитку регіонів та їх інтеграції в європейський політико-адміністративний і економічний простір, будучи представником регіональної спільноти (Т. Ларссон, К. Нодмен, Ф. Петітвіль, 2003).

Таблиця 2

Джерела формування фінансових ресурсів регіональних бюджетів країн світу

Країна	Регіональні доходи
США (штати)	податок на доходи фізичних осіб справляється в усіх штатах; податок на прибуток корпорацій; специфічні акцизи та універсальний акциз – податок з продаж; податок на користування; податок с продажу нерухомого майна; податок на спадщину.
Німеччина (землі)	на спадщину і дарування; податок на нерухоме майно; податок на транспортні засоби; акциз на пиво; податок на парі, лотерею, казино, азартні ігри.
Італія (регіони)	додатковий регіональний і комунальний прибутковий податок; регіональний податок на виробничу діяльність.
Польща (воєводства)	доходи від комунального майна; надходження від бюджетних установ, комунальних підприємств, допоміжних господарств; надходження від грошових стягнень, штрафів за існуючими правилами.
Франція (регіони)	податок на землю під забудовою; податок на незабудовані землі; податок на мешканців; податок на професійний бізнес.
Швейцарія (кантони)	податок на індивідуальні доходи і чисте багатство; податок на прибуток і податки на чисте багатство компаній; податок на приріст вартості капіталу; податок на майно; податок на успадкування та дарування; транспортний податок.

Джерело: авторська розробка

Висновки. Підсумовуючи зарубіжний досвід зазначимо, що основною умовою ефективної діяльності органів регіонального самоврядування повинен стати оптимальний та чіткий розподіл повноважень між рівнями влади (особливо це стосується передачі місцевій владі частини державних повноважень, зменшення кількості делегованих повноважень органів регіонального самоврядування), який повинен не декларативно, а реально базуватися на принципах самостійності бюджетів, справедливості й неупередженості, відповідальності учасників бюджетного процесу та субсидіарності. З цією метою також необхідним є усунення дублювання повноважень між органами виконавчої влади на місцях та органами регіонального самоврядування в напрямку їх перерозподілу на користь останніх.

Забезпечення чіткого розподілу повноважень між рівнями влади та їх закріплення в Конституції та відповідних законах України повинно передбачати: усунення дублювання функцій між рівнями влади; перерозподіл об'єктів комунальної власності між рівнями влади відповідно перерозподілу повноважень та забезпечення їх ефективного функціонування.

Головним питанням залишається збільшення фінансових ресурсів органів регіонального самоврядування та постає необхідність у пошуку нових джерел бюджетних надходжень, зокрема податкових. Доцільним є запровадження податку з продажів на регіональному рівні в Україні, на прикладі досвіду одної з найпрогресивніших країн США. Там цей податок складає високу питому вагу серед інших податкових надходжень до бюджетів штатів. Суть податку з продажів в тому, що він стягується з покупців у момент придбання товарів (послуг) та розраховується у відсотках від вартості реалізованого товару (послуги). Об'єктом оподаткування податку з продажу є дохід на етапі реалізації товарів, тобто оподаткування провадиться лише один раз. Перевагами цього податку є регулярне надходження до регіонального бюджету та досить простий механізм обчислення.

Погоджуємось із думкою професора І. С. Волоховою і підтримуємо той факт, що від податку з продажу помітно збільшиться фінансова база регіональних бюджетів, як наслідок,

високий рівень фінансової автономії, збільшення частки власних доходів регіонів та зменшення трансфертних платежів.

Задля удосконалення процесів формування податкового потенціалу як фактора соціально-економічного зростання регіонів пропонуємо:

- знизити податкове навантаження на виробників, що має компенсуватися розширенням бази оподаткування та упорядкуванням практики надання податкових пільг;
- удосконалити механізм формування і виконання бюджету розвитку, коли фінансові ресурси спрямовуються на розбудову місцевої соціальної та виробничої інфраструктури, культурні програми тощо;
- розширення бази оподаткування за рахунок скорочення пільг;
- зменшення адміністративного тиску за рахунок спрощення процедури постанови на облік платників податків, зменшення кількості перевірок. Основним джерелом доходів бюджету повинна бути добровільна сплата платниками до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів.

Література

1. Бюджетний кодекс України № 704-IX від 16.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>. (дата звернення: 11.10.2020).
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування № 452/97-BP від 15.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text. (дата звернення: 24.10.2020).
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 16.07.2020 № 805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 06.11.2020).
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>. (дата звернення: 06.11.2020).
5. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Одеса: Атлант, 2010. 233 с.
6. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : монографія. Одеса: Атлант, 2014. 462 с.
7. Проект Рішення «Про звіт обласної державної адміністрації про виконання обласного бюджету Одеської області за 2015-2019 рр.» : Одеська обласна рада. URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/byudzhet-odeskovi-oblasti/>. (дата звернення: 24.10.2020).
8. Волохова І. С., Дубовик О. Ю. Податкова система : навч. Посіб. / за ред. І. С. Волохова, О. Ю. Дубовик, М. О. Слатвінська. Харків: «Діса плюс». 2019. 402 с.
9. Інформація про виконання обласного бюджету Одеської області за 2019 рік: Департамент фінансів Одеської обласної державної адміністрації. URL: <http://gfu.odessa.gov.ua/pokazniki-byudzhetu/>. (дата звернення: 24.10.2020).
10. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні: дис. на здобуття наукового ступеня д-ра екон. наук : 08.00.08. Львів, 2019. 434 с.
11. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних держав : навч. посіб. Київ: Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.
12. Карлін М. І. Податкові системи країн Америки : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 232 с.
13. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/>. (дата звернення: 01.12.2020).
14. Малиновський В. Регіональний рівень організації влади країн Європи: сучасний стан і тенденції розвитку. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2013. № 1. С. 139-147.
15. Ларссон Т., Нодмен К., Петітвілль Ф. Проміжний рівень управління в європейських державах: складність проти демократії? Київ: К.І.С., 2003. 346 с.

References

1. Budget Code of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. European Charter of Local Self-Government. (1997, July 15). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

3. Law of Ukraine on local self-government in Ukraine from 1997, №24. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (1 April 2014), "Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine №333-p. «On Approval of Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of power in Ukraine». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
5. Volokhova, I. S. (2010). Intergovernmental relations in Ukraine: current state and prospects of development. Odessa: Atlant. (in Ukrainian)
6. Volokhova, I. S. (2014). Local finances and prospects for deepening financial decentralization in Ukraine. Odessa: Atlant. (in Ukrainian)
7. Draft Decision "On the report of the regional state administration on the implementation of the regional budget of Odessa region for 2015-2019": Odessa Regional Council. Retrieved from <http://oblrada.odessa.gov.ua/odeska-oblast/byudzheth-odeskoyi-oblasti/>.
8. Volokhova, I. S., Dubovik, O. U. (2019). *The tax system*. Kharkiv: Disa Plus. (in Ukrainian)
9. Department of Finance of the Odessa regional state administration: Information on the implementation of the regional budget of Odessa region for 2019. Retrieved from <http://gfu.odessa.gov.ua/pokazniki-byudzhetu/>.
10. Radelickij, Yu. O. (2019). Local budgets in the conditions of financial decentralization in Ukraine. Doctor's thesis. Lviv. (in Ukrainian)
11. Andrushenko, V. L. (2012). *Tax systems of foreign countries*. Kiev: Kondor. (in Ukrainian).
12. Karlin, M. I. (2015). *American tax systems*. Luck: Vezha-Druk. (in Ukrainian)
13. State Fiscal Service of Ukraine. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/>.
14. Malinovskij, V. (2013). Regional level of organization of power in European countries: current status and development trends. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1, 139-147. (in Ukrainian)
15. Larsson T., Nodmen K., & Petitvill F. (2003). Intermediate level of government in European countries: a challenge against democracy?. Kiev: K.I.S. (in Ukrainian)

Ruslana Ignatenko
postgraduate student

Odessa National University of Economics
8 Preobrazhenskaya Str., 65082, Odessa, Ukraine

E-mail: lanavladi6@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8492-2587>

THE PRACTICE OF FORMATION OF THE REGIONAL BUDGET FINANCIAL RESOURCES IN THE CONDITIONS OF FINANCIAL DECENTRALIZATION (ON THE EXAMPLE OF THE REGIONAL BUDGET OF THE ODESSA REGION)

Local budgets are the basis for the socio-economic development of territories and improving the material well-being of residents of these territories. Strengthening the financial security of local budgets is seen as an effective tool to influence the development of regions. The purpose of the article is to analyze the formation of the revenue side of the budget of the Odessa region in the context of financial decentralization and to develop practical recommendations for transforming the regional budget into a working tool for the socio-economic development of the region. The article discusses the legal framework for the functioning of local government in the context of financial decentralization. Aspects of the formation of regional financial resources are investigated on the example of the Odessa region. The powers of local government of the regional level are considered. It is proved that regional self-government is an effective vector for the development of the Ukrainian economy as a whole. The dynamics of incomes of the regional budget of the Odessa region and their components for 2015 - 2019 in the context of financial decentralization has been investigated. The analysis of tax revenues of the Odessa region for the largest taxes: personal income tax and corporate income tax. The structure of non-tax revenues of the regional budget and the share of interbudgetary transfers are analyzed. It was revealed that for five years the Odessa region is characterized by the preservation of a significant share of interbudgetary transfers and a small share of its own financial resources. The foreign experience of the formation of financial resources of regional budgets is considered. The sources of the formation of financial resources of regional budgets of such countries as the USA, Germany, Italy, Poland, France and Switzerland are given. The article uses general scientific and applied methods such as historical, mathematical statistics, system comparison, structural and functional approaches to data analysis. The problems and directions of ensuring the socio-economic development

of regions in the context of effective management of financial resources have been identified on the example of the experience of economically developed countries of the world.

Keywords: local finance, financial decentralization, regional self-government, the budget of the Odessa region.

JEL Classification: D33, H70, H79, R19, R58.

Р.В. Игнатенко

аспирантка

Одесский национальный экономический университет

ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина

E-mail: lanavradi6@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8492-2587>

ПРАКТИКА ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ РЕГИОНАЛЬНОГО БЮДЖЕТА В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ ОБЛАСТНОГО БЮДЖЕТА ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ)

Местные бюджеты являются основой социально-экономического развития территорий и повышения материального благосостояния жителей этих территорий. Укрепление финансовой обеспеченности местных бюджетов рассматривается как действенный инструмент влияния на развитие регионов. Целью статьи является анализ формирования доходной части бюджета Одесской области в условиях финансовой децентрализации и разработка практических рекомендаций по преобразованию регионального бюджета в рабочий инструмент социально-экономического развития региона. В статье рассмотрена правовая база функционирования органов местного самоуправления в условиях финансовой децентрализации. Исследованы аспекты формирования региональных финансовых ресурсов на примере Одесской области. Рассмотрены полномочия органов местного самоуправления областного уровня. Доказано, что региональное самоуправление является эффективным вектором развития экономики Украины в целом. Исследована динамика доходов регионального бюджета Одесской области и их составляющих за 2015 - 2019 годы в условиях финансовой децентрализации. Проведен анализ налоговых поступлений Одесской области за крупнейшими налогами: налога на доходы физических лиц и налога на прибыль предприятий. Проанализирована структура неналоговых поступлений областного бюджета и удельный вес межбюджетных трансфертов. Выявлено, что в течение пяти лет Одесский регион характеризуется сохранением значительного удельного веса межбюджетных трансфертов и небольшой долей собственных финансовых ресурсов. Рассмотрен зарубежный опыт формирования финансовых ресурсов региональных бюджетов. Приведены источники формирования финансовых ресурсов региональных бюджетов таких стран, как США, Германии, Италии, Польши, Франции и Швейцарии. В статье использованы общенаучные и прикладные методы такие, как исторический, математической статистики, системного сравнения, структурно-функциональные подходы к анализу данных. Определены проблемы и направления обеспечения социально-экономического развития регионов в контексте эффективного управления финансовыми ресурсами на примере опыта экономически развитых стран мира.

Ключевые слова: местные финансы, финансовая децентрализация, региональное самоуправление, бюджет Одесского региона.

JEL Classification: D33, H70, H79, R19, R58.